

Kazimieras Mockus. „Šv Rokas“. ŽAM GEK 8060, LM-943

KAZIMIERAS MOCKUS

SPAUDAI PARENGĖ DANGUOLĖ ŽELVYTĖ

Kazimieras (Kazys) Mockus – vienas iš garsiausių XIX a. pab. – XX a. I p. Žemaitijos liaudies meistrų. Gimė jis 1870 m. Kinčiulių kaime (Telšių r.), netoli Ubiškės, 10 ha turėjusio valstiečio šeimoje. Kaip ir kitas ano meto iškilus liaudies meistras žemaitis Augustinas Potockis, uždarbiauti buvo išvykęs į Ameriką (JAV), kur keletą metų praleido anglių kasyklose. Grįžęs į gimtinę, užsiėmė žemdirbyste, staliaus darbais. Aplinkiniams gyventojams gamindavo baldus, kuriuos gausiai išpuošdavo. Laisvalaikiu drožinėdavo skulptūras. Jo darbų dar ir šiandien galima pamatyti Kaunatavo bažnyčioje, Biržuvėnų koplytėlėje, Žemaičių muziejuje „Alka“. Šio muziejaus

moksliniame archyve yra Vito Valatkos parengtas muziejuje saugomos K. Mockaus sukurtos skulptūrėlės „Tadas Blinda“ mokslinis pasas. Jame rašoma, kad K. Mockus jokios mokyklos nelankė, skaityti ir rašyti jį išmokė tėvai. Drožinėti skulptūrėles pradėjo vaikystėje, piemenaudamas. Turėdamas apie 16 metų amžiaus, išdrožė pirmąjį „Rūpintojėlį“, kuris buvo įstatytas į koplytėlę Bivainės miške. Atėjęs šaukimo į carinę kariuomenę laikui, K. Mockus išvažiavęs į Ameriką, po 10 metų grįžęs atgal į Kinčiulius ir paveldėjęs iš tėvų ūkį. Laisvesniu laiku užsiimdavo drožyba. Šventųjų skulptūrėles ir koplytėles bei kryžius dirbdavo pagal užsakymą, daugiausia iš užsakovo medžiagos, o laisvalaikiu kurdavo ne religinės tematikos skulptūrėles, nes nebuvo religingas. Jas drožinėdavo iki pat gyvenimo pabaigos. Į turgų savo darbų neveždavo, nes gaudavo nemažai užsakymų iš aplinkinių kaimų gyventojų. Jo padarytos skulptūrėlės buvo paplitusios Ubiškės, Luokės, Kaunatavo apylinkėse. Svarbiausiais savo darbais skulptorius laikė šv. Petro ir Povilo skulptūras, padarytas Kaunatavo bažnyčiai, šv. Roką, pastatytą Biržuvėnų mūrinėje koplytėlėje, kryžius, stovėjusius prie Janapolės, Girkantuose ir Jonaičiuose bei šv. Jono Bosko skulptūrą. K. Mockus apylinkės žmonėms padarė ir daug rankšluostinių, šaukštų su žuvelėmis ant kotų ir kitų gražių medžio dirbinių.

Skulptūrėles droždavo paprastais įrankiais, kurių dalis dabar saugoma Žemaičių muziejuje „Alka“.

Kazys Mockus mirė 1944 m.

Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (b. 317) saugomi ir Praspaliauskienės Marcelės, Alekso dukters (gimė 1923 m. Kuršėnų apskrities Raudėnų valsčiaus Girininkų kaime, gyveno Telšių rajono Paškuvėnų kaime) prisiminimai apie Kazimierą Mockų, kuriuos 1985 m. birželio 11 d. užrašė Dalia Andriusevičiūtė-Karalienė. Iš jų sužinome, kad Kazimieras Mockus buvo M. Praspaliauskienės mamos sesers vyras. Trys K. Mockaus vaikai gimė jam iš JAV sugrįžus į Lietuvą. 1985 m. iš šešių K. Mockaus vaikų 3 jau buvo mirę. Kiti trys gyveno Žemaitijoje: Kauntave – sūnus, Kinčiulių kaime – dukra Zosė Geližauskienė, kuri dar buvo išlaikiusi tėvo išdrožtų daiktų. Kita Kazimiero duktė tuo metu gyveno Telšiuose (ji neseniai buvo persikėlusi iš Staniškės). Pasak M. Praspaliauskienės, K. Mockus ne tik mokėjo drožinėti, bet ir groti smuiku (turbūt pats buvo išmokęs groti). Jis buvęs geras žmogus. Užsakydavo kas ką padirbti, jis ir padarydavo, ir išdroždavo.

1985 m. Kinčiulių kaime, ties Bivainės giria, dar stovėjo koplytėlė su K. Mockaus darbais. Jo išdrožtų skulptūrėlių buvo dar ir koplytėlėje, kuri stovėjo prie kelio Duseikiai–Kinčiuliai, taip pat Montvydų kaimo koplytėlėje.

Žemaičių muziejaus „Alka“ moksliniame archyve (b. 317) saugomi ir šio muziejaus darbuotojos Žitos Dargaitės 1985 m. užrašyti Stasės Jonikienės bei Konstancijos Rutkienės prisiminimai apie K. Mockų.

S. Jonikienė, Norberto dukra, buvo gimusi 1901 m. Telšių apskrityje. Ji prisiminė, kad K. Mockaus šeima gyveno neturtingai. Pažinojo ir K. Mockaus broį. Šis mokėsi medicinos ir tapo gydytoju.

K. Mockus šventuosius, anot S. Jonikienės, iš medžio padirbdavo kaip gyvus. Jonikų šeimai buvo kryžių padarę. Stovėjo jis kieme. Kai kryžius supuvo, teko jį nupjauti. Netoli Jonikų sodybos medyje 1985 m. dar buvusi K. Mockaus padaryta koplytėlė. Šis meistras nebuvęs brangininkas. Mėgdavęs išgerti. Buvęs geras žmogus, kaip ir jo žmona. Kartais jie abu vaikščiodavo po kaimus grodami. Ateidavo ir pas Jonikus. Kasmet per Naujuosius metus eidavo per trobas. Pargodavo atėję, o Jonikas ir paklausia: „Ko

Kazimiero Mockaus sukurta skulptūrėlė „Pieta“ iš Kinčiulių kaimo (Telšių r.), saugoma Lietuvos dailės muziejuje (Lv 206)

norėsit – pinigų ar „kleckų“. K. Mockus ataskydavo, kad viskas bus gerai. Pasivaišindavo ir vėl toliau eidavo.

K. Rutkienė dar iš vaikystės prisiminė, kaip K. Mockus po jų kaimą vaikščiodavo. Linksmas jis buvęs žmogus, geras muzikantas. Terbelėje beveik visada nešiodavosi darbo įrankius. Išdrožia smutkelį ir sako: „Pondzieve, tu mane sutvėrei, o aš tave padirbau ir pragėriau“. Išgerti labai mėgo, nors gabus buvo, geras rankas turėjo, bet turto jokio nesukaupė. Rutkai turėjo K. Mockaus padarytą medinę skulptūrėlę „Mariją Sopulingąją“. Ji ankščiau stovėjusi koplytėlėje, kuri buvusi įkelta į medį. Kopytėlė supuvo, sulūžo, o skulptūrėlę K. Rutkienė išlaikė. Skulptūrėlė vaizduoja sėdinčią moterį, kuri ant kelių laiko Kristų. Sopulingosios suknelė dažyta ruda spalva, ant krūtinės – širdis. Kristaus skulptūrėlė dažyta geltona bronz.

Kazimieras Mockus. „Pieta“. ŽAM GEK 788, LM-514

(Atkelta iš 39 p.)

ja“ (Vilnius–Plungė). Nuo 1998 m. klubas rengia konkursą skaitytojams „Prakalbinta knyga“. G. Černeckis savo namų bibliotekoje yra sukaukęs daugiau kaip 3 000 knygų. Jis ir poetas, iškalbingų lakonikų autorių. 2001 m. pasirodė G. Černeckio lakonikų rinkinys – „Knygos pakeleivio užrašai“, kurių savo kūriniais iliustravo dailininkė G. Didelytė. Jis yra sukūręs lakonikas ir šios dailininkės graviūroms, išspausdintoms leidinyje „Slaptakeliai, slaptavietės, slaptaknygės“ (Kaunas, 2004).

G. Černeckis leidinyje „Knygos pakeleivio užrašai“ rašo, kad „Ši knyga – pokalbis su pačiu savimi.“ Lakonika, pasak jo, autoriaus kalbėjimo būdas. „Tai glaustas, užbaigtas minties išsakymas eilėraščio eilute, lyg dvasios blyksnis. Skiriama tyliam skaitymui ir išrankesniai skaitytojui.“ Savo laiškuose autorius yra pažymėjęs, kad „Lakonikos skirtos sau ir savo bičiuliams, sielos atgaivai. Jos padeda gyventi ir išgyventi. Jos yra kūrėjo gyvenimo dalis, jo gyvenimo būdas. Tai asmeniška dvasinė patirtis. Kūrėjui nelabai įdomu, kaip lakonikas priims skaitytojas, todėl jis rašo ne jam. Kūrėjas yra laisvas nuo noro kažkam patikti ir įtikti. Kūrėjas asmeniškai laisvas! Vieniems lakonikos yra vaistas sielai, kitiems – nuodas“.

Jeigu neišeisi iš kvailių rojus – kvailios.

Kelias neatsivers tiems, kurie užgesinės žmonių šypsenas.

Nebijosi stipresnio, jei nebūsi žvėris.

Kas neaugins sielos, garbins geismą – netikrą valdovą.

Balso niekas negirdės, jei giedosi tik už save.

Jeigu numarinsi nuostabą savyje, bičiulystė bus netikra.

Kas netikės, sužvėrės savo būdoje.

Mirusi siela primins sodą be sodininko.

Iš pradžių nesuprasi, kodėl Mokytojas nesibeldžia į Danguos vartus.

Sujaukta siela suklyps prieš subtilybę.

Tavo akys šypsis, kai jie ruoš tau grandines, nes būsi niekieno tarnas.

Kai tavo išdavystė kilis iš nusivylimo, vaikščiosi basas.

Kada gražiausioji nueina – geriu ir blaivėju iš ilgesio ir skaidrėjančio linksnumo.

Patiklios avys seka paskui piemenį, bet jo liežuvio dvišakis visas nubaido.

Šventnamyje aukojų vienintelį savo turtą – širdies žibintą, nes nieko daugiau neturiu.

Blizgučių turguje, apsvaigę nuo kvailybės, praranda laisvę ir prasilenkia su tiesa.

Kai žmogus sielojasi, jis tartum kalbasi su saulės gėle negyvoje dykvietėje.

Kartais gyvenimas, kaip padavėjas, atneša taurę su mirtiniais nuodais, kurių neužsakai.

Sutemų viešnia išsiveda nemylinčiuosius į nakties kalną – ir atriša jiems akis.

Jeigu pakeleivis gurkšnoja tauriausią dvasios gėrimą ir niekur neskuba – nereikia jo raginti.

Nespėjusieji pamilti sunyksta piktybės usnyse ir išsižada savo veido paskutinę dieną.

Kai saulės gėlė nubunda sieloje – žydi visas gėlynas, paslėptas nuo svetimų akių.

